

Fernando
MORAIS
Magul

Fernando Morais s-a născut în Mariana–M[inas] G[erais], în 1946. Este jurnalist din 1961. A lucrat în redacțiile *Jornal da Tarde*, *Veja*, *Folha de S. Paulo* și *TV Cultura*. A fost distins de trei ori cu Premiul „Esso” și de patru ori cu Premiul „Abril” pentru Jurnalism. A fost deputat de stat timp de opt ani (pentru MDB [Movimento Democrático Brasileiro]–S[ão] P[aulo] și apoi pentru PMDB [Partido de Movimento Democrático Brasileiro]–S[ão] P[aulo]) și secretar al culturii (1988–1991) și al educației (1991–1993) în statul São Paulo. Este autorul itinerarului pentru miniseriile documentare „Brazilia – cinci sute de ani și cinci zile care au zguduit Brazilia”, prezentate de canalul GNT/Globosat. A scris, printre alte cărți, *Transamazônica* (Brasiliense, 1970, împreună cu Ricardo Gontijo și Alfredo Rizutti), *A Ilha* (Alfa-Omega, 1975, reeditată de Companhia das Letras în 2001), *Olga* (Alfa-Omega, 1985, reeditată de Companhia das Letras în 1993), *Chatô, o rei do Brasil* (Companhia das Letras, 1994), *Corações sujos* (Companhia das Letras, 2000), *Cem quilos de ouro* (Companhia das Letras, 2002), *Na toca dos Leões* (Planeta, 2004) și *Montenegro* (Planeta, 2006). Cărțile sale au fost traduse în nouăsprezece țări. În 2001, *Corações sujos* a primit Premiul „Jabuti” pentru Cartea de Nonficțiune a Anului. În 2004, *Olga* a fost ecranizată de regizorul Jayme Monjardim, filmul fiind vizionat de peste cinci milioane de spectatori și ales să reprezinte țara la premiile Oscar din 2005. Este membru al Consiliului politic al ziarului *Brasil de Fato* și al Consiliului superior al postului public latino-american de televiziune Telesur, cu sediul la Caracas, Venezuela. Este membru al Academiei de Litere din Mariana, unde ocupă loja nr. 13, care l-a avut ca prim titular pe președintele Tancredo Neves.

**Fernando
MORAIS**

Magul

Extraordinara viață a lui
Paulo Coelho
autorul romanului
Alchimistul

Traducere din portugheză de
Robertina Sfetcu

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: S. Skultéty
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Georgeta-Anca Ionescu
DTP: Corina Roncea, Carmen Petrescu

Tipărit la Proeditură și Tipografie

Fernando Morais

O Mago

Copyright © 2008 by Fernando Morais

This edition was published by arrangements

with Sant Jordi Asociados Agencia Literaria S.L.U., Barcelona, Spain

All rights reserved.

© HUMANITAS, 2011, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MORAIS, FERNANDO

Magul: extraordinara viață a lui Paulo Coelho / Fernando Morais;

trad.: Roberta Sfetcu. – București: Humanitas, 2011

Index

ISBN 978-973-50-2804-6

I. Sfetcu, Roberta (trad.)

821.134.3(81).09 Coelho, P.

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi Carte prin poștă: tel./fax 021/311 23 30

C.P.C.E. – CP 14, București

e-mail: cpp@humanitas.ro

www.libhumanitas.ro

*Pentru Marina,
care mi-a fost parteneră și la această ștregărie*

Harta Braziliei

Cuprins

1
E pasăre? E avion?
Nu, e superstarul Paulo Coelho,
scriitorul care a vândut până acum
peste o sută de milioane de cărți / 11

2
La doisprezece ani, primește o lecție
de viață: dacă doare, înfruntă problema
imediat, cel puțin așa trece / 60

3
Mama îi descurajează visul
de a fi scriitor: „*Băiatul meu,*
există un singur Jorge Amado.“ / 76

4
Carlinhos strigă, panicat:
„Dă-i drumul, Paulo! Dă-i drumul!
Fugi, că ai omorât copilul!“ / 120

5
Pentru a potoli Îngerul Morții,
Paulo decapitează capra vecinului,
acoperind cu sânge peretele casei / 120

6
Paulo își insultă propria familie și
visează că este dus din nou la ospiciu:
problema este că nu e doar un vis / 136

7
Fragmente din *Balada închisorii de*
odihnă (inspirată de Oscar Wilde) / 156

8
Legat de pat, corpul lui Paulo
tremură la fiecare rotire a manivelei:
încep electroșocurile / 165

9
După o a treia experiență
cu bărbați, Paulo se convinge:
nu sunt homosexual / 179

10
Cea mai mare amenințare:
dacă mă minți, îți voi scoate ochiul
din orbită și-l voi mesteca / 196

11
„Pentru mine, drogul este
ca mitraliera pentru comuniști
și luptătorii de gherilă“ / 213

12
În New York, iubita americană
s-a speriat: „Paulo, o ai pătrăță!“ / 230

13
„Guvernul torturează, iar mie mi-e frică
de tortură, mi-e teamă de durere.
Inima mea bate prea repede.“ / 243

14
Drept dovadă de bunăvoință, Paulo îi
promite Diavolului că nu mai pronunță
nume de sfinți și nu se mai roagă timp
de șase luni / 260

- 15
Paulo Coelho nu mai există.
Acum e Lumina Eternă (sau Staars),
numele magic pe care l-a ales
pentru a-l venera pe Satana / 272
- 16
Paulo scapă de Diavol și de polițiștii
DOPS, dar ajunge într-un loc mai rău
decât iadul: DOI-CODI / 289
- 17
Paulo iese din catacombe, jurând
să învingă teama prin credință
și să biruiască ura prin iubire / 305
- 18
Doamna Paulo Coelho își impune
limitele: chiar și un fum e în regulă.
Dar nici vorbă de astfel de extravagante
sexuale / 320
- 19
„La Londra s-au risipit toate șansele
ca, într-o zi, să devin un scriitor faimos
pe plan mondial“ / 337
- 20
Paulo nu mai este interesat de sex,
bani sau cinematografie. Nici măcar
nu are chef să scrie / 360
- 21
O rază de lumină strălucește
în lagărul de concentrare de la Dachau:
Paulo trăiește prima sa epifanie / 374
- 22
Toninho Buda vrea să relanseze
Societatea Alternativă făcând să explodeze
capul lui Cristos Mântuitorul / 388
- 23
Paulo parcurge Drumul spre Santiago,
dar tot nu este fericit. Îi lipsește să scrie
mult visata carte / 410
- 24
„Dumnezeule! De ce nu suni un
jurnalist să-i spui că ți-a plăcut cartea
mea?“ / 423
- 25
Odată cu succesul cărții *Brida*, critica
iese din ascunziș: începe torturarea
publică a lui Paulo Coelho / 438
- 26
Febra prezisă de Mônica trece
dincolo de ocean și-i cuprinde
pe cititorii din Franța, Australia
și Statele Unite / 454
- 27
Guvernul brazilian îl exclude pe Paulo
din delegația scriitorilor care pleacă
în Franța, dar Chirac îl primește
cu brațele deschise / 471
- 28
Mujahedinii lui Bin Laden și marina
americană au o pasiune în comun:
cărțile lui Paulo Coelho / 491
- 29
Paulo se duce îmbrăcat în frac la
banchetul de la Palatul Buckingham –
ca invitat al reginei, nu al lui Lula / 514
- 30
La umbra unui Airbus A 380, Paulo
pune o întrebare retorică: cât timp
va trece până când cărțile mele
vor fi uitate? / 531
- Paulo Coelho în cifre / 548
- Persoane intervievate / 551
- Despre carte / 553
- Mulțumiri pentru ilustrații / 556
- Indice de nume / 557

„Dacă nu vine sfârșitul lumii în anul 2000, poate se termină tot acest interes pentru opera lui Paulo Coelho.“

(Wilson Martins, critic literar, ziarul *O Globo*, aprilie 1998)

„Brazilia înseamnă Rui Barbosa, Euclides da Cunha, dar și Paulo Coelho. Nu sunt un cititor, și nici admirator al său, dar trebuie acceptat ca o figură în viața braziliană contemporană.“

(W. Martins, *O Globo*, iulie 2005)

3

Mama îi descurajează visul
de a fi scriitor: „*Băiatul meu,*
există un singur Jorge Amado.“

Dacă Diavolul se ascundea în venerabilii pereți ai Colegiului „Santo Inácio“, paradisul se afla la vreo sută de kilometri de Rio și avea și nume: Araruama. Acolo-și petrecea Paulo Coelho vacanțele școlare, aproape mereu în compania surorii sale Sônia Maria, care era cu doi ani mai mică. Când finanțele familiei permiteau – nu foarte des, din moment ce excesul bugetului casei era îndreptat către proiectul de la casa din Gávea –, mergeau la Belém do Pará, oraș în care locuiau bunicii din partea tatei. Această rutină era întreruptă numai când unul dintre ei era obligat să-și petreacă vacanțele în Rio, când trebuia să rămână pe loc sau când avea de făcut ore suplimentare. Acest lucru se întâmpla cu adevărat numai cu Paulo, fiindcă sora sa, ea da, era o fată exemplară. După același criteriu de a da copiilor cea mai bună educație, fără să se uite la costuri, Sônia a fost înscrisă din vreme la Colegiul „Jacobina“, un fel de „Santo Inácio“ pentru fete, unde s-a dovedit a fi elevă sânguincioasă, responsabilă și interesată de chimie, ceea ce a permis de pe atunci să se întrevadă în ea respectata femeie de știință în care s-a transformat când a devenit adultă.

Situată în regiunea Lagos din statul Rio de Janeiro și faimoasă pentru nepuizabilele saline maritime, Araruama nu a fost aleasă de familia Coelho pentru frumusețile sale naturale și nici pentru proprietățile curative ale nisipurilor, ci pentru faptul că acolo toți aveau cazarea asigurată în casa unuia dintre unchii lui Paulo, excentricul José Braz Araripe. Inginer mecanic de profesie, a fost angajat în anii '20 de Lóide Brasileiro, companie de navigație aflată în proprietatea statului, pentru a conduce atelierele de reparații navale pe care compania le deținea în Statele Unite. Cu ajutorul unui alt inginer brazilian, Fernando Iehly de Lemos, Araripe își petrecea tot timpul liber în strungăriile și laboratoarele de la Lóide, lucrând la dezvoltarea unei invenții

care avea să-i schimbe propria viață – și pe cea a milioane și milioane de consumatori din lumea întreagă, ceva ce majoritatea zdrobitoare a brazilienilor ignoră complet: cutia automată de viteze la autoturisme. Unchiul José a pornit de la un prototip creat în 1904 de frații Sturtevant din Boston, în Statele Unite, și care n-a ajuns să fie industrializat, fiindcă avea numai două viteze și funcționa numai la turație maximă. Abia în 1932, după mii de ore de teste, revoluționara mașinărie a lui Araripe și Lemos a fost, în sfârșit, patentată. În acel an, General Motors a cumpărat de la ei drepturile de producție în serie – lucru care avea să se întâmple din 1938, când GM a anunțat că Oldsmobile, una dintre mărcile pe care le producea compania, avea ca echipament opțional cea mai mare noutate de la invenția automobilului, sistemul *hydra-matic*, un lux pentru care consumatorul plătea cu șaptezeci de dolari în plus, aproape zece la sută din prețul total al mașinii. Informațiile despre modul de remunerare a celor doi brazilieni sunt contradictorii: unele asigură că fiecare dintre cei doi brazilieni a băgat în buzunar o mică avere în bani, și nimic altceva. Altele afirmă că ambii au optat să primească, pe viață, un procent din fiecare cutie de viteze comercializată. Oricum ar fi, începând de atunci, banii n-au mai fost niciodată o problemă pentru Araripe – „unchiul José“, cum îl strigau toți nepoții.

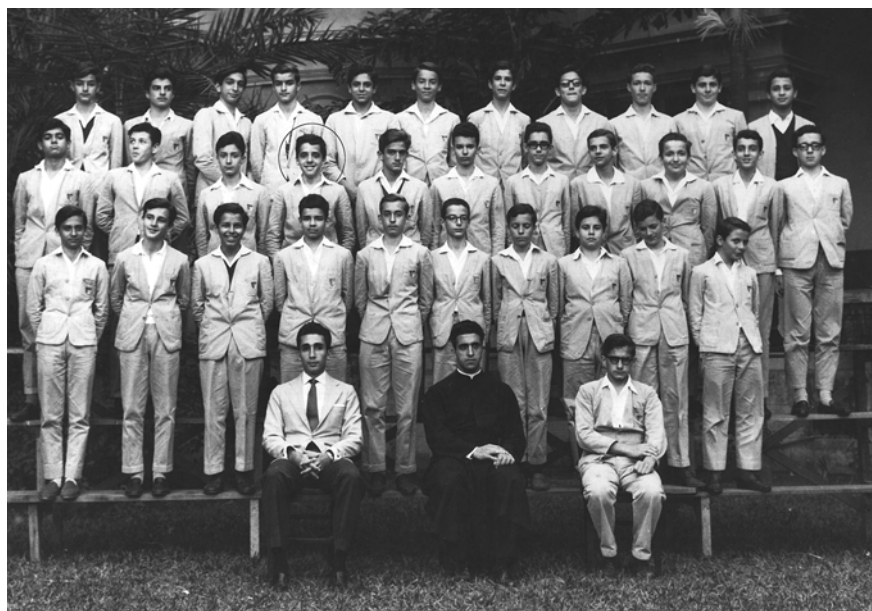
Cu contul bancar burdușit și fără să-și facă griji pentru viitor, și-a dat demisia de la Lóide și s-a întors în Brazilia. Normal era să se întoarcă să locuiască în Rio, unde locuia și familia. Totuși, pe parcursul șederii sale în Statele Unite, suferise un mic accident de lucru care-i limitase o parte dintre mișcărilor brațului stâng – și cineva i-a spus că nisipurile negre din Araruama erau un remediu infailibil pentru acel tip de problemă. S-a mutat acolo, a cumpărat un teren mare pe strada Oscar Clark, o stradă principală a orașului, și a construit ceea ce avea să fie cea mai evidentă extravaganță a sa: o casă cu șase dormitoare cu toți pereții despărțitori și mobila retractabile. La comenzile proprietarului, pereții, paturile și mesele se strângeau, transformând în câteva minute reședința într-un amplu atelier în care lucra unchiul. În timpul anului, când totul era încorporat în plafoane și în laterale, funcționa acolo atelierul unde concepea și-și construia invențiile.

În toiul verii, sistemul de scripeți cobora pereții și mobila pe podea, pregătind casa să primească copiii. O noapte pe săptămână, în perioada vacanței, pereții dispăreau din nou, pentru a face loc unui proiector de filme profesionist, de 35 de milimetri, iar atelierul devenea astfel o sală de cinema. În unele veri, unchiul ajungea să primească peste douăzeci de oaspeți, printre

care nepoți, servitori și câțiva adulți care veneau cu misiunea imposibilă de a-i supraveghea pe cei mici. Părinții copiilor strâmbau din nas la comportamentul exotic al unchiului, dar confortul pe care-l oferea era mai presus de îngrijorări. Mamele neliniștite își murmurau una alteia la urechi că, pe lângă faptul că e ateu, José obișnuiește să organizeze întruniri unde rulează filme pornografice când sunt numai copiii în casă – ceea ce, de fapt, era adevărat. Sexagenar niciodată căsătorit – dar căruia, după mult timp, i s-a descoperit o fiică nelegitimă ce-i fugise –, el își scotea numai la ocazii speciale salopeta de pânză, pătată cu ulei (sub care nu folosea niciodată pantaloni), lucru care de obicei aducea ghinion. Când s-a hotărât să-și schimbe mașina, de exemplu, s-a dus la Rio, unde a vizitat mai multe magazine și, până la urmă, și-a ales modelul, un Mercedes cu zero kilometri. Dar a reușit să-l scoată din magazin numai după ce a dat multe telefoane și a obținut consultații bancare, fiindcă vânzătorul se temea să dea un automobil atât de scump cuiva îmbrăcat cu o salopetă murdară și ruptă la spate, de sub care i se vedeau izmenele albe. Prost îmbrăcat și generos, excentricitățile casei sale erau împărtășite cu vecinii. Când a aflat că televizorul pe care tocmai îl cumpăraseră era singurul din oraș, n-a ezitat să scoată paravanul mobilei dinspre stradă și să improvizeze o mică tribună, ca să se poată bucura cu toții, de la șapte la zece seara, de noua manie națională.

Michele Conte și Jorge Luiz Ramos, doi prieteni din Araruama ai lui Paulo, își aduc aminte că, în fiecare an, Coelho ajungea la Rio cu ceva nou. Odată a fost un pistol cu aer comprimat Diana, cu care a omorât prima pasăre, un grangur ale cărui aripi negre au fost cu grijă secționate de corp și au fost lipite de o bucată de hârtie cu data și caracteristicile păsării (trofeu care a rămas printre lucrurile din copilărie ale scriitorului, în casa sa din Rio). În anul următor, a apărut cu o mască de scufundări și picioare de rață, din cauciuc, lucru care l-a încurajat pe unchiul José să-i construiască un harpon de vânătoare submarină în care săgețile erau propulsate de un arc din metal, ca la vechile arcuri medievale.

La fel ca și ceilalți băieți, aflați în vizită sau ai locului, Paulo se trezea în fiecare zi cu noaptea-n cap. Amintirea pe care a lăsat-o în oraș este cea a unui băiat cu picioarele subțiri, cu șosete care-i ajungeau până la genunchi, cu pantaloni largi și aproape mereu cu o batistă în mână, pentru a-și șterge nasul, ce părea că nu se oprește din curs niciodată. Grupul dispărea prin zonele cu păduri și lacuri, fura bărci ca să pescuiască, dădea năvală în livezi, explora grotele și peșterile. Seara, la întoarcerea acasă, roadele expediției –

Curso Ginásial Ano 1962

Foto Gavilan

Paulo la cincisprezece ani, în clasa gimnazială de la Colegiul „Santo Inácio”: cu trecerea anilor, devenea un elev din ce în ce mai slab.

porumbei omorâți de torpile sau pești agățați de harponul unchiului José – erau date Rosei, bucătăreasa casei, care curăța și pregătea totul pentru cină. Era normal ca unul sau altul să se-ntoarcă lovit sau, așa cum s-a-ntâmplat o dată și cu Paulo, să fie prins de silvicultori pentru că a vânat animale din pădure.

La sfârșit de săptămână, când apărea în oraș ca să-și vadă copiii, Lygia intra în atmosfera petrecerii, lua o chitară și-și petrecea serile cântând melodii ale cântărețului american de origine mexicană Trini Lopez și ale debutantului Roberto Carlos, acompaniată de ceata de copii. Singurul program care nu-l atrăgea pe Paulo erau balurile de carnaval. Defilările costumate din Rio i se păreau frumoase, dar nu-i plăcea deloc să danseze. Se simțea ridicol când era obligat de prieteni să țină la balurile carnavalului din Araruama. Pentru a nu se simți în inferioritate, de îndată ce ajungea la club, se ducea la baie, își punea cămașa sub robinet și o îmbrăca din nou, udă learcă. Dacă cineva îl invita să participe la dans, avea o scuză vizibilă:

— Tocmai am dansat, uite ce transpirat sunt. Fac o pauză și mă-ntorc imediat.

Araruama avea să fie și scena descoperirilor din adolescență, precum prima beție. Două sticle de rom cumpărate în secret la Rio și ascunse printre haine, la fundul valizei, au fost consumate în câteva minute de el și alți doi prieteni ai săi pe o plajă pustie din oraș. Experiența a fost atât de puternică, încât Paulo a adormit pe plajă și s-a trezit după câteva ore cu corpul umflat din cauza arsurilor solare. S-a simțit rău câteva zile. Efectul beției a fost atât de devastator, încât, spre deosebire de cea mai mare parte a băieților de aceeași generație, niciodată nu avea să fie un băutor în adevăratul sens al cuvântului. Și primul sărut s-a petrecut tot în una dintre acele vacanțe. Deși îi plăcea să se laude la prieteni, într-un mod teatral, că destinul îi rezervase „alt noroc pentru primul său sărut – o prostituată“, acesta a avut loc chiar în atmosfera inocentă din Araruama, cu Élide – sau Dedê –, sora mai mare a lui Michele și puțin mai mică decât Paulo, care, oficial, a fost prima iubită a scriitorului. Și tot în Araruama a experimentat primul său impuls sexual. Asta s-a-ntâmplat după ce a descoperit că pereții despărțitori făcuți de unchiul José erau dintr-un lemn mai ușor și mai puțin gros, pentru a putea fi ridicați ușor. Nepotul a început să găurească, puțin câte puțin și în liniște, peretele de lângă patul său cu vârful unui briceag, fără să atragă atenția nimănui, până când a deschis un mic orificiu. Era suficient cât să se bucure de un privilegiu solitar înainte de a adormi: să-și spioneze verișoarele, oaspete din camera

vecină, complet dezbrăcate. Prima dată, a fost un șoc: când a văzut cu ochii lui, năucit, că fetele aveau sexul acoperit cu păr creț, Paulo și-a pierdut respirația, a făcut tahicardie și i-au tremurat picioarele. Emoția era atât de mare, că-i era teamă să nu-l ia o criză de astm și să piardă totul.

Da, aceasta a fost vestea proastă pe care i-a adus-o pubertatea. Complicațiile respiratorii care-l însoțiseră de la naștere au evoluat într-un astm supărător. Provocate de diverse cauze – schimbări ale vremii, praf, mușcături, fum –, crizele erau imprevizibile. Începeau prin lipsă de aer, tuse și șuierături în piept și sfârșeau printr-o senzație de asfixiere, care cerea un efort foarte mare pentru eliminarea aerului ce părea că-i crapă plămânii. De la prima manifestare a bolii, într-o scurtă călătorie cu familia la plaja Guarapari, din Espírito Santo, Paulo a ajuns să umble mereu cu o geantă plină de siropuri, bronhodilatatoare (în general, pastile pe bază de cortizon) și nelipsită „pompiță” cu medicamentul care-i alina crizele. Era ceva normal ca părinții săi să stea nopți la rând alături de patul lui pentru a-l ajuta în caz de urgență. În disperare de cauză, Lygia a ajuns să-l ducă la un medic care vindeca prin sugestie, recomandat de prieteni. Când au ajuns la cabinet, bărbatul l-a privit fix în ochi pe Paulo, care era așezat în fața sa, și i-a spus numai cinci cuvinte:

— Îl văd pe doctorul Fritz.

A fost suficient ca mama să-și ia fiul de mână și să plece, mormăind că „locul ăsta nu este pentru un creștin”. Când astmul se manifesta în Araruama, departe de grija maternă, schimbul de scrisori dintre Paulo și mama sa devenea mai frecvent și căpăta uneori accente de îngrijorare. „Nu poți să vii cu mătușa Elisa ca să mă vindec?”, îi cerea el, plângăcios, lucru care obișnuia să declanșeze trimiterea de telegrame de îngrijorare din partea Lygiei către mătușa care se îngrijea de copii la plajă: „Sunt foarte îngrijorată de astmul lui Paulo. Medicul a zis să ia o fiolă de Reductil timp de trei zile la rând și două pastile de Meticorten pe zi. Trimite-mi vești.”

Deși obișnuia să spună că îi place mult să primească scrisori, dar nu să le scrie, imediat ce a învățat să scrie Paulo profita de fiecare zi de sărbătoare pentru a umple pagini întregi adresate mai ales părinților. Conținutul lor ne arată un băiat matur, delicat și preocupat de faima sa de elev rău. Cele scrise pentru Lygia erau microase și pline de afecțiune, precum este aceasta, trimisă de Ziua Mamei, în 1957, când avea nouă ani:

Dragă mamă: nu, nu avem nevoie de 8 mai pentru a ne aduce aminte de toate lucrurile bune pe care le-am primit de la tine. De dragostea și afecțiunea

Amintiri din paradisul numit Araruama:
casa nemaipomenită a unchiului José,
mașina fabricată de el și aripile
primei păsări omorâte de Paulo

care-ți sunt constante, chiar dacă suntem de multe ori copii nepoliticoși, neascultători. [...]

Dar, de fapt, iubirea ta este cea care ne iartă. Acea iubire care este flexibilă și care niciodată nu pocnesc ca guma de mestecat. Fie ca Domnul să aibă grijă de tine, dragă mamă, și iartă-mi greșelile, pentru că încă sunt mic și promit să mă îndrept cât mai repede posibil.

Cu dragoste,

Paulinho

Chiar dacă erau presărate pe ici, pe colo cu dragoste, scrisorile adresate tatei erau mai formale, chiar și la semnătură, și aproape mereu revendicatoare:

Tăticule,

Ai trimis deja la redactat formularele mele? Și casa cea nouă – merge? Când ne mutăm?

Contez pe prezența ta aici la următoarea vizită.

O îmbrățișare,

Paulo Coelho

Cu trecerea timpului, scrierea scrisorilor a devenit un obicei periodic. Le scria părinților, unchilor, bunicilor și prietenilor. Dacă nu mai existau și alți destinatari posibili, pur și simplu nota ideile pe bucățele de hârtie și apoi ascundea textulețele într-un loc secret, departe de privirile indiscrete. Pe la doisprezece ani, a cumpărat o agendă de buzunar, dintre cele care încap în palma unui adult, pe paginile căreia a început să noteze zilnic. Scria mereu cu cerneală, cu litere încă neregulate și nesigure, dar într-o portugheză cu puține greșeli. A început prin a înregistra sarcinile obișnuite pentru un adolescent – „să-mi fac curat pe birou“, „ziua de naștere a lui Fred“ sau „de trimis mesaj prin telegraf bunicului Cazuza“ – și, puțin câte puțin, a ajuns să înregistreze nu numai mementouri, ci și ceea ce făcuse. Ori ce a văzut sau, pur și simplu, a gândit. Câteodată erau înregistrări scurte, cu cuvinte-cheie ce păreau să aibă sens numai pentru el, precum „de schimbat s. cu Zeca“, „tăticu: ecuații“ sau „de făcut partea E din plan“. Din acea vreme datează și prima sa schiță de autoportret:

M-am născut în ziua de 24 august 1947, la Spitalul „São José“. De mic locuiesc în acest complex rezidențial. Am studiat deja la trei colegii și în

toate trei am fost tratat ca un principe, acesta era rangul meu. În toate colegiile în care am fost, am avut mereu note bune.

Îmi place mult să învăț, dar îmi place să mă și joc. Niciodată nu m-a interesat opera, și nici muzica romantică. Detest rock-and-rollul, dar îmi place mult muzica populară braziliană. Îmi place carnavalul numai când mă duc la baluri cu costume.

Îmi plac mult aventurile, dar îmi este foarte frică de lucrurile periculoase. [...] Am avut deja mai multe iubite. Ador sportul. Profesia mea preferată este să fiu chimist, fiindcă îmi place să lucrez cu sticla și medicamentele. Îmi plac cinematograful, pescuitul și aeromodelismul.

Îmi place mult să citesc benzi desenate și să dezleg cuvinte încrucișate. Urăsc să mă duc la picnic și în excursii și, de asemenea, nu-mi plac lucrurile care mă obosesc.

Acest exercițiu regulat de a scrie despre el însuși sau despre lucrurile din viața sa de zi cu zi l-a sedus, astfel încât Paulo a început să înregistreze totul – ori într-un jurnal scris de mână, ori dictând într-un reportofon și păstrând benzile. Odată cu apariția informaticii, a dat caietele cu spirală pe arhivele digitale. A adunat tot ceea ce produsese până atunci și a depozitat într-un cufăr, închis cu lacăt, nici mai mult, nici mai puțin de patru decenii de confesiuni. În cele o sută șaptezeci de caiete groase scrise de mână și cele nouăzeci și patru de CD-uri audio stăteau detalii ale vieții și sufletului său din 1959, când avea doisprezece ani, și până în 1995, la patruzeci și opt de ani, când a început să scrie direct pe calculator. Deja adult și faimos, a decis într-un testament public ca, imediat după moartea sa, cufărul să fie incinerat cu tot conținutul său – decizie care a fost ulterior revocată în beneficiul acestei biografii. E sigur că, în afara cazurilor în care sunt produse pentru publicare, jurnalele au înscrisă în natura lor dorința implicită ca într-o zi să fie citite de cineva – căci altfel nici n-ar fi fost scrise. Cum sunt înregistrări făcute aproape simultan cu emoția sau acțiunea descrisă, fără timp suficient ca faptele să fie mai bine elaborate, de cele mai multe ori se termină ca adevărate exerciții de catharsis pentru autor. Acest lucru este evident în jurnalele lui Paulo, în care atrage atenția spațiul exagerat dedicat expunerii ascunzăturilor umbroase, câteodată perverse ale personalității sale, în detrimentul laturii sale mai generoase și sensibile, precum și cuceririlor și momentelor sale fericite, care, deși sunt mai puțin frecvente în această perioadă, nu înseamnă că nu ar trebui să fie înregistrate.

Jurnalul oferea autorului libertatea de a-și da frâu liber imaginației. Spre deosebire de ceea ce a scris, Paulo rareori se îmbrăca rafinat, ura să învețe și să facă sport, iar iubirile sale nu aveau mereu final fericit. După părerea sa, puteau fi considerate iubite verișoara Cecília (cea cu fixativul), cu care flirtase; vecina Mônica, din complexul rezidențial; Dedê, cea care i-a dat primul sărut în Araruama; și Ana Maria, Tatá, o brunetă frumoasă, cu aparat dentar. Tulburătoare, cum sunt de obicei pasiunile din tinerețe, apariția acestei fete în viața sa l-a scos din această lume, fiind demnă de poveștile dramatice. „Pentru prima dată am plâns din cauza unei femei“, a scris. „Cu ea am experimentat nefericirea, necazurile vieții.“ Noaptea, foindu-se-n pat din cauza insomniei, se vedea ca un personaj dintr-o dramă de Nelson Rodrigues, care, trecând cu bicicleta prin fața casei iubitei, este lovit de o mașină și cade pe jos, sângerând. Venită de nicăieri, ea se pune în genunchi, se apleacă asupra sa plângând și, din când în când, îl mai aude pronunțând cele din urmă cuvinte, înainte de a-și da ultima suflare: „Acesta e sângele meu. Și pentru tine l-am vărsat. Să-ți aduci aminte de mine...”

Deși era o relație platonice, refuzul părinților ei a fost imediat. Fiindu-i interzis să continue relația cu acel „băiat ciudat“, fata s-a umplut de mândrie și a înfruntat opoziția familiei. Chiar și palme a primit de la mama sa, i-a mărturisit lui, dar nici așa n-a renunțat la el. Paulo își petrecea vacanțele în Araruama când știrea i-a ajuns prin poștă, prin două rânduri scrise de Chico, un prieten din complexul rezidențial: „Tată m-a pus să-ți spun că totul s-a terminat. S-a îndrăgostit de altcineva.“ A fost ca și cum pereții din casa unchiului s-ar fi prăbușit peste el. Nu era vorba numai de pierderea iubitei, ci și de demoralizarea în fața prietenilor că a fost trădat într-un mod murdar, punându-i-se coarne. El accepta totul, mai puțin „să-și piardă morala în cartier“. Pentru asta, a inventat o poveste uimitoare, pe care i-a transmis-o, în ziua următoare, printr-o scrisoare unui prieten: Chico era autorizat să dezvăluie tuturor secretul care învăluia relația sa cu Tatá. De fapt, a mințit, nu simțise niciodată nimic cu ea, dar, cum era „agent secret la CIC – Central Intelligence Center –, agenția de spionaj a Statelor Unite“, a primit misiunea de a supraveghea fata. Acesta fusese singurul motiv pentru care s-a apropiat de ea. La o săptămână după ce a primit următoarea scrisoare de la Chico, și-a notat în jurnal: „El a crezut în povestea mea, dar de acum încolo va trebui să trăiesc din minciuni colective. Aparențele sunt salvate, dar inima mea arde.“

Inima Lygiei și a lui Pedro ardeau și ele, și nu era din cauza iubirii. Primele luni ale fiului la gimnaziul de la Colegiul „Santo Inácio“ fuseseră un eșec.

În fiecare lună, ziua în care se predau carnetele de note era zi de ceartă în casă. În timp ce sora sa, Sônia Maria, strălucea pe primele locuri de la „Jacobina“, Paulo cădea în gol. Cu rare excepții – în general, erau materii irelevante, precum corul sau lucrul manual –, abia ajungea la media 5, necesară pentru a rămâne la colegiu. Numai după impunerea unei supravegheri severe acasă, care-l obliga la ore în șir de studiu, și cu costul orelor suplimentare la diverse discipline, a reușit să termine primul an de gimnaziu și, chiar și așa, cu media generală slabă de 6,3. În cea de-a doua, situația s-a înrăutățit. Lua în continuare note mari la cor, dar nu atingea nici măcar nota medie minimă la ce era mai important, adică la matematică, portugheză, istorie, geografie, latină, engleză...

Totuși, părinții știau că fiul lor avea caracter bun și că mâna de fier a iezuiților avea să-l aducă din nou pe drumul cel bun. Cu trecerea timpului, Paulo devenea din ce în ce mai timid, retras și nesigur. Puțin câte puțin, și-a pierdut interesul chiar și pentru programul preferat al colegilor de la „Santo Inácio“: să facă de serviciu la intrarea în Colegiul „Jacobina“, unde studia sora sa, Sônia Maria, pentru a vedea ieșirea fetelor. Era o încântare pe care mulți aveau să și-o amintească pentru tot restul vieții, la fel ca și fostul elev Ricardo Hofstetter, care avea să devină scriitor și scenarist:

— Era o adevărată fascinație să mergi două, trei străzi ca să le vezi ieșind. Chiar și până azi păstrez acea imagine în minte: picioarele delicate și delicioase ale fetelor, cu ciorapii la vedere, ușor ascunși de fustele plisate. Ele ieșeau în grupuri, iar grupurile de picioare și de fuste plisate vântul le făcea și mai interesante. Cei ce reușeau această aventură garantează că nu exista nimic mai sublim pe lume, dar eu n-am avut niciodată o relație cu o fată de la „Jacobina“.

Și nici Paulo. Nici de la „Jacobina“, nici de la alt colegiu. Cu excepția flirturilor schimbate cu fetele din cartier sau din Araruama, a ajuns la adolescență fără să fi avut vreodată o adevărată iubită. Când prietenii se adunau să se laude cu grozăvii și cuceriri emoționante – care, în realitate, nu erau nimic altceva decât săruturi rapide, strângeri de mână și eventuale îmbrățișări tandre –, era singurul care nu avea nici o aventură de povestit. Destinul nu făcuse din el un băiat frumos. Capul său era prea mare pentru corpul firav, iar umerii îi erau înguști. Buzele erau groase, ca ale tatălui său, iar nasul părea exagerat pentru fața unui băiat de acea vârstă. Pe zi ce trecea, era mai singuratic și se îngropa în cărți – nu în cele a căror literatură era cerută de preoții de la „Santo Inácio“, pe care o ura, ci în cele cu povești de

aventuri și în romane. Chiar dacă citea mult și regulat, acest lucru nu contribuia la îmbunătățirea performanțelor sale de la colegiu. La fiecare sfârșit de an, la ceremonia publică de premiere a celor mai buni elevi, se obișnuise să-și vadă colegii, unii dintre ei viitoare figuri ale vieții publice braziliene, ridicându-se să-și primească diplomele și medaliile, în timp ce numele său nu era niciodată strigat să se urce pe scenă. La sfârșitul celui de-al treilea an gimnazial, viitorul filozof și ministru Roberto Mangabeira Unger primea medalii pentru că s-a clasat primul la religie, latină, engleză, istorie generală, istoria și geografia Braziliei, și diplome pentru al doilea loc la portugheză, științe și cor, în timp ce el trecuse anul depășind limita minimă cu doar trei sutimi. Chiar și medalia pentru prezență a fost pierdută în fața lui Albano Franco, viitor senator și guvernator în Sergipe. Adevărul e că mai avea puțin și pierdea anul și trebuia să-și găsească altă școală, din moment ce la „Santo Inácio” repetarea anului era sinonimă cu exmatricularea.

Dacă, în calitate de elev, fiul s-a dovedit a fi un eșec răsunător, părinții încă nutreau nădejdea ca el să devină un bun creștin. Iar pe acest teren el părea, de fapt, bine îndrumat. Fără înclinații pentru studiu, se simțea confortabil în mediul religios apăsător al colegiului. Îmbrăcat în uniformă de gală, mergea negreșit la slujba obligatorie din fiecare duminică, ținută în întregime în latină, și s-a familiarizat cu enigmaticele ritualuri, precum acoperirea cu voaluri mov a statuilor sfinților în timpul postului dinaintea Paștelui. Chiar și întunecatele catacombe subterane, unde erau așezate relicvele iezuiților, îi stârneau curiozitatea, chiar dacă nu avusese niciodată curajul să intre acolo. Speranțele Lygiei și ale lui Pedro de a salva sufletul fiului lor au renăscut în clasa a patra de gimnaziu, când a luat inițiativa de a se înscrie la o acțiune de meditație spirituală promovată de cei de la „Santo Inácio”. Acțiunile durau între trei și patru zile și erau realizate în timpul săptămânii, pentru a evita orice asemănare cu o tabără de vacanță sau de recreere. Și aveau loc mereu la Refugiul „Padre Anchieta” sau, simplu, Casa da Gávea, cum era cunoscută, o mică fermă în partea superioară a cartierului São Conrado, la cincisprezece kilometri de centrul orașului Rio. Construit în 1935 și înconjurat de pădure, sediul era un edificiu alb cu trei etaje și cu treizeci de ferestre albastre frontale, corespunzătoare celor treizeci de camere unde stăteau oaspeții. De la fiecare fereastră, se dezvăluia o priveliște splendidă pentru plaja pustie São Conrado. Iezuiții nu uitau niciodată să repete că liniștea din casă era atât de profundă și de riguros respectată, încât, la orice oră din zi sau din

noapte – în orice colț al clădirii –, era posibil să auzi valurile mării spărgându-se pe plajă.

Și era o dimineață calduroasă de octombrie, în 1962, când Paulo a plecat la întâlnirea cu Dumnezeu. În micuța valiză pregătită de mama sa, erau, în afară de haine și de obiectele de uz personal, noii și inseparabilii săi camarazi: un caiet cu coperta groasă și un stilou pentru notele care, pe zi ce trecea, luau forma unui jurnal. La opt dimineața, toți băieții erau la locurile lor în curtea de la „Santo Inácio“. În timp ce autobuzul care urma să-i ducă la Refugiu aștepta, viitorul scriitor prinse dintr-odată curaj. Însoțit de doi prieteni, a intrat în capelă pe întuneric, a înconjurat altarul și a coborât scările spre catacombe. Luminat numai de lumânări, subteranul plin de racle părea chiar mai macabru. Totuși, surprinzător, în loc să fie cuprins de spaimă, cum își imaginase mereu, a simțit o extraordinară stare de bine. Părea inspirat să caute explicații pentru curajul neașteptat. „Poate că nu vedeam moartea cu laturile sale triste“, scria el în caiet, „ci odihna eternă a celor care au trăit și au suferit pentru Isus“.

La jumătate de oră după aceea se aflau toți în Casa da Gávea. În zilele următoare, Paulo avea să împartă cu un alt tânăr o cămăruță cu două paturi, un șifonier, o masă, două scaune și un loc de rugăciune lângă perete. Într-un colț, o chiuvetă de bucătărie și, deasupra ei, o oglindă – „cu siguranță pentru a putea să ne apreciem întinerirea în zilele pe care le vom petrece aici“, și-a notat el, optimist, în jurnal. După ce și-au desfăcut bagajele, ambii au coborât la sala de mese, unde se serveau ceai și biscuiți. Conducătorul spiritual al grupului, părintele João Batista Ruffier, anunță regulile meditației, dintre care prima intra în vigoare chiar peste zece minute: legământul tăcerii. Chiar așa: de atunci și până când părăseau locul pe poarta de ieșire, la sfârșitul meditației, nimeni nu avea voie să pronunțe nici un cuvânt. Supraveghetor pentru respectarea regulilor jocului, părintele Ruffier – mic și grăsuț, dar plin de energie, de fel din regiunea Rio Grande do Sul, fiu de francezi, al cărui hobby era apicultura – și-a început încă una dintre cunoscutele sale predici care aveau să rămână în memoria generațiilor de inițiați:

— Voi vă aflați aici ca niște mașini care au venit să li se facă revizia. Încercați să vă demontați piesă cu piesă. Nu vă fie teamă să vedeți murdăria care rămâne în urmă. Cel mai important este să puneți fiecare piesă la locul potrivit, cu absolută onestitate.

Predica a durat aproape o oră, dar acestea au fost primele cuvinte care au răsunat toată ziua în capul lui Paulo, care și-a petrecut după-amiaza

singuratic, plimbându-se prin pădurea din jurul casei. Noaptea, și-a notat în caiet: „Mi-am revăzut toate gândurile din ultimele zile și sunt gata să mă îndrept.“ A spus o dată *Bucură-te, Marie*, o dată *Tatăl nostru* și a adormit.

Deși părintele Ruffier nu lăsa semne de întrebare față de rostul meditației – „aici vă veți îndepărta de solicitările vieții, pentru a vă putea consacra meditației, rugăciunii“ –, nu toți se aflau acolo pentru a reflecta la creștinism. Se știa că, după terminarea cinei și după ultima rugăciune a zilei, umbrele se furișau pe coridoarele întunecate ale edificiului și se întâlneau clandestin, în mici grupuri, pentru reprize de pocker în șoaptă și cunoscutul joc de cărți jucat în Brazilia, șapte și jumătate. Dacă vreunul dintre băieți reușea să ascundă în bagaj un radio cu baterii – lucru expres interzis – capabil să prindă postul Jurnal do Brasil, imediat apărea cineva care propunea să se parieze la cursele de cai de la Jockey Club. Spre zorii zilei, în incintă, mediul religios era profanat de joc, de fum și chiar de whisky de contrabandă, adus în ambalaje de șampon. Când lumina aprinsă dintr-o cămaruță trăda activități suspecte, vreunul dintre preoții mai atenți tăia imediat lumina din cameră. Lucru care nu rezolva mereu problema, pentru că acest chef al ereticilor continua la lumina lumânărilor sustrase din capelă în timpul zilei.

În ziua următoare, Paulo se trezi la cinci dimineața cu gânduri confuze, dar starea sa de spirit s-a îmbunătățit puțin câte puțin după ce a deschis ferestrele și a privit primele raze ale soarelui deasupra mării. La șase fix, când încă nu mâncase și și-a întâlnit colegii în capelă pentru slujba zilnică, s-a arătat dispus să-și regleze conturile cu Dumnezeu și să facă ceva ce amânase de aproape un an: să ia sfânta cuminecătură. Problema nu era cuminecătura ca atare, ci oroarea de spovadă – un lucru bine cunoscut băieților. Ajungeau la confesional dispuși să-și dezvăluie doar păcatele banale, dar știau că nimeni nu îngenunchea acolo fără să se aștepte la vreo pedeapsă. La sfârșit, venea inevitabilul, cu preotul care întreba fără ocolișuri: „Ai păcătuit împotriva castității, fiul meu?“ Dacă răspunsul era afirmativ, întrebările se succedau: „Singur? Sau împreună cu cineva?“ Dacă era împreună cu cineva, părintele continua, pentru a-i tortura pe cei mai timizi: „Cu o persoană? Sau cu un animal?“ Dacă era „cu o persoană“, păcătosul nu trebuia să identifice partenerul, ci numai sexul: „Cu un băiat? Sau cu o fată?“

Lui Paulo îi venea greu să vorbească despre acest subiect și nu înțelegea cum acel lucru putea să fie un păcat. Era atât de convins că masturbarea nu trebuia să rușineze pe nimeni, încât a scris în caietul său: „Nimeni pe acest pământ nu va putea să arunce cu pietre în mine, fiindcă nimeni nu

a scăpat de această tentație. “În ciuda acestui lucru, niciodată n-a avut curaj să recunoască în fața unui preot că se masturba, iar această conviețuire permanentă cu păcatul îl chinuia. Cu sufletul îndoit, a preferat să se căiască rugându-se și să primească sfânta cuminectură fără să se spovedească.

După slujbă, părintele Ruffier a ținut din nou o predică dură. În fața unei audiențe cu ochii holbați, preotul a proiectat o viziune înfricoșătoare a locului unde aveau să meargă toți păcătoșii.

— Suntem în iad! Focul arde necrușător! Aici se văd numai lacrimi și se aude numai scrâșnetul dinților din silă pentru celălalt. Sunt cu un coleg și-l blestem că el a fost cauza condamnării mele. Și, în timp ce plângem de durere și remușcare, Diavolul ne zâmbește cu un surâs care ne face să suferim și mai mult. Dar cea mai mare pedeapsă, cea mai mare durere, cea mai mare suferință este că nu avem nici o speranță. Suntem aici pentru totdeauna.

Paulo nu avea îndoieli: despre el vorbea părintele Ruffier. După douăsprezece luni fără să se spovedească – pentru a nu trebui să deschidă subiectul-tabu despre masturbare – a înțeles că, dacă va muri dintr-odată, acesta îi va fi destinul: Iadul. Și l-a imaginat pe Diavol, care se uita în ochii lui și râdea sarcastic, în hohote: „Dragul meu, suferința ta încă n-a-nceput.” Se simțea dezarmat, neputincios și confuz. Nu avea la cine să apeleze, dar știa că un refugiu ieزuit era un loc al siguranței, nu al îndoielii. Între a suferi etern în flăcările descrise de preot și a abdica de la plăcerea singuratică, a optat pentru credință. Cuprins de emoție, singur și îngenunchat pe lespede de piatră a miradorului, s-a adresat lui Dumnezeu și a promis solemn că nu se va mai masturba niciodată. Decizia l-a făcut să se simtă curajos și i-a liniștit inima. Dar senzația avea să dureze puțin. În ziua următoare Diavolul l-a contraatacat cu o energie atât de mare, că n-a rezistat tentației și, învins, s-a masturbat. A ieșit din baie ca și cum ar fi avut mâinile murdare de sânge, a îngenunchat la locul de rugăciune și a implorat:

— Doamne! Vreau să mă căiesc, dar nu reușesc să mă abțin! Am făcut milioane de acte de căință, dar nu mă pot opri în fața păcatului. Păcătuiesc cu gândul, cuvântul și cu fapta. Dă-mi putere! Te rog! Te rog! Te rog!

Cuprins de disperare, a simțit alinare când, într-o convorbire avută în șoaptă în pădure, a aflat că avea companie la suferința eternă: și un alt coleg s-a masturbat acolo, la refugiu. Rușinat de propria-i slăbiciune, înainte de a pleca a mai avut de făcut față la două predici ale părintelui Ruffier, ce păreau să fie alese meticolos pentru a chinui mintea băieților. Încă o dată a recurs la imagini dramatice și înfricoșătoare, acum pentru a-i alerta față de

pericolele pe care le presupune aderarea la valorile materiale. Din vârful amvonului, gesticula ca un actor, agitând brațele scurte și musculoase în aer:

— Cu adevărat, cu adevărat vă spun, fiii mei: va veni momentul când toți vom fi la pat. Imaginați-vă în agonie. În camera de spital, rude livide și nervoase. Noptiera plină de medicamente, devenite de-acum inutile. Abia atunci vă veți da seama că sunteți slabi. Umili, veți recunoaște că sunteți neputincioși. La ce vă vor folosi în clipa fatală faima, banii, mașinile și luxul? Pentru ce toate acestea, dacă finalul îi aparține Creatorului?

Cu pumnii strânși, încheieturile mâinii îi semănau cu două bucăți de lemn. Părintele Ruffier vocifera ca și cum ar fi fost posedat de o furie divină:

— Să renunțăm la toate, fiii mei! Să renunțăm la toate!

Aceste cuvinte nu trebuiau confundate cu vreun îndemn la îmbrățișarea ideilor socialiste sau a ceva asemănător. Și nu numai pentru că auditorii erau fiii unora dintre cele mai prospere familii din Rio de Janeiro. Colegiul „Santo Inácio” era conservator din punct de vedere politic și, pentru a le arăta tinerilor „caracterul sângeros al comunismului”, se rula tot timpul filme despre execuțiile prin împușcare ce aveau loc în Cuba, comandate de Fidel Castro. Chiar părintele Ruffier se mândrea că a plecat în pripă din Columbia, „fugind de comunism” (se referea la revolta populară de la Bogota, din 1948, cunoscută ca „Bogotazo”). În timp ce băieții își aruncau priviri speriate, părintele a prins din nou curaj. Subiectul era tot Iadul. Ca și cum prima parte a predicii nu fusese suficient de clară, a reamintit caracterul etern al suferinței la care aveau să fie condamnați păcătoșii:

— Iadul e ca marea pe care o avem în fața ochilor. Închipuiți-vă că o rândunică vine din o sută în o sută de ani și ia o înghițitură de apă de fiecare dată. Această rândunică sunteți voi, și aceasta e penitența voastră. Veți suferi milioane și milioane de ani, iar într-o zi marea va fi seacă. Și veți spune: s-a terminat totul, acum pot să mă odihnesc în pace.

Padre Ruffier făcu o pauză strategică și încheie:

— Dar atunci Creatorul va surâde de la înălțime și va spune: acesta a fost abia începutul. Acum, vor veni alte mări și așa va fi pentru eternitate. Rândunica golește, iar eu umplu din nou.

Paulo și-a petrecut restul zilei cu acele cuvinte răsunându-i în minte. A mers prin pădurea care înconjură refugiul, a încercat să se detașeze ajutat de frumusețea priveliștii, dar cuvântul părintelui Ruffier era mai puternic. În noaptea aceea, dându-și seama de eficiența meditației spirituale, își scrisese în caiet ultimele gânduri înainte de a fi luat de somn.

Părintele Ruffier și teribilele reculegeri spirituale
din Casa da Gávea: masturbarea era pedepsită
prin focul veșnic al iadului.

Aici, am uitat complet de lume. Am uitat că mai aveam puțin și rămâneam corijent la matematică, am uitat că Botafogo este lider și am uitat că voi merge pe insula Itaipu săptămâna viitoare. Dar simt că, în fiecare minut de uitare, învăț să înțeleg lumea mai bine. Mă întorc în lumea pe care înainte nu o înțelegeam și o uram, dar pe care meditația m-a ajutat s-o iubesc și s-o înțeleg. Aici am învățat să văd frumusețea unui fir de iarbă și a unei pietre. Adunat, am învățat să trăiesc.

Cel mai important dintre toate este că se întorcea acasă sigur că a dobândit virtutea care, cu toate coborâșurile și urcușurile, avea să fie marea linie de orientare a vieții sale: credința. Chiar și părinții săi, care păreau că și-au pierdut nădejdea de a-l repune pe drumul cel bun, au fost entuziasmați de noul Paulo pe care ieșuții li l-au înapoiat. „Suntem foarte fericiți că, în sfârșit, te-ai îndreptat“, se bucură Lygia la întoarcerea sa. Convertirea fiului era exact ceea ce lipsea pentru a completa armonia din casă, fiindcă partea materială a viselor lui Pedro Queima Coelho tocmai se realizase: cu câteva luni înainte, familia se mutase, în sfârșit, în casa cea mare roz de care se mândrea că o construise cu propriile mâini. De fapt, mutarea în Gávea a avut loc chiar înainte să se termine construcția, ceea ce însemna să trăiască o bună perioadă printre găleți de vopsea, chiuvețe și căzi puse prin colțuri. Chiar și așa, era o casă care merita invidia oricui, cu sufragerie, cameră de zi și de oaspeți, băi individuale pentru toate dormitoarele, scară de marmură, balcon. Grădina de iarnă era o curte interioară atât de spațioasă, că Paulo a ajuns să se gândească, după un timp, s-o folosească pentru repetițiile pieselor de teatru. Deși locul era privilegiat, la mijlocul drumului dintre laguna Rodrigo de Freitas și plaja Ipanema, nu exista, la începutul anilor '60, nici o construcție în zonă despre care să se poată spune că are aer urban. În afară de casa pe care domnul Pedro o construia pentru socrul său, pe un teren vecin, ceea ce începea, de fapt, să schimbe aspectul locului era *favela* – sau mahalaua de cocioabe mizere –, cunoscută ca Parcul Proletar din Gávea, care se-ntindea până prin vecinătăți. Cum faza de penurie ajunsese la sfârșit, Lygia putea, în sfârșit, să-și pună în practică înzestrările de femeie sofisticată. A echipat casa cu tacâmuri de argint autentic și servicii de masă din porțelan fin, a cumpărat un pian cu coadă scurtă, la care cânta acorduri spre încântarea copiilor și a soțului – „Sonata Lunii“ era piesa ei preferată –, și a angajat pe cineva care făcea câteodată pe majordomul. Mereu precedate de rugăciune,

prânzul și cina au început să fie servite *à la française*, cu oră fixă și cu toată familia în jurul mesei.

Pentru Paulo, schimbarea a fost un șoc. Să schimbe cartierul Botafogo, locul în care s-a născut și teritoriul unde era lider incontestabil, cu Gávea, la acea vreme o pădure imensă, cu case rare și câteva clădiri, a fost un lucru dureros. Schimbarea de cartier n-a diminuat totuși vechile temeri ale părinților – sau, mai precis, ale tatei. Preocupat obsesiv de daunele pe care „strada” ar fi putut să le aducă educației și caracterului băiatului, domnul Pedro a considerat că era mai bine să-i interzică ieșirile nocturne. Astfel, de pe-o zi pe alta n-a mai avut prieteni. Grupul din cartier cu care crescuse a dispărut cât ai clipi din ochi. Viața se rezuma acum la trei activități: dormit, mers la cursurile de la „Santo Inácio” și citit, acasă. Cititul nu era o noutate. Reușise să introducă în statutul „Organizației Arco” o clauză legată de cărți, stabilind că, „în afară de diversele activități, în fiecare zi trebuia să existe o lectură recreativă”. A început să citească clasicii pentru copii pe care brazilienii obișnuiau să-i dea de citit copiilor, precum Monteiro Lobato și *O Tesouro da Juventude*. Apoi, a sărit la Conan Doyle și imediat a trecut prin toată colecția lui Sherlock Holmes. Ocupându-se, la cererea colegiului, de lectura comentată a romanului *O Cortiço*, de Aluísio Azevedo, și-a notat părerile într-un caiet, pe măsură ce citea. Începe să strâmbe din nas: „Nu-mi place cartea. Nu știu de ce Aluísio Azevedo explorează atât de mult sexul în această carte.” După câteva capitole, își schimbă radical părerea și aduce elogii lucrării: „Până la urmă, înțeleg *O Cortiço*: viața fără ideal, plină de trădare, remușcarea care îmbată și umilește. Lecția pe care am învățat-o este că viața e lungă și dezamăgitoare. *O Cortiço* este o carte sublimă. Ne face să medităm la nenorocirea celui apropiat.” Ceea ce la început era obligație școlară a devenit plăcere. De atunci, toate cărțile citite meritau o critică. Textele pe care le făcea puteau conține chiar și scurte verdicte – bunăoară, „intrigă slabă”, când se referea la *Aimez-vous Brahms?* de Françoise Sagan, ori, în interminabilele paragrafe pe care le-a scris despre *Vuzz* de P.A. Hourey, că era „magnifică”.

Paulo ajunsese să citească mult și de toate. Citea ce-i cădea în mână, de la poemele lirice ale lui Michel Quoist la greoaiele texte ale lui Jean-Paul Sartre. Citea bestselleruri de Leon Uris, culegeri polițiste de Ellery Queen și lucrări pseudoștiințifice precum *O Homem no Cosmos* (clasificat în notele sale ca „pură propagandă roșie prost deghizată”). În câteva luni de nopți solitare, a citit treizeci de cărți. Câteodată, devora un roman de pe-o zi pe

alta, așa cum s-a întâmplat cu *Informação ao Crucificado* de Carlos Heitor Cony, care l-a impresionat mult: „Cea mai bună carte pe care am citit-o în acest an. Este de nedescris ceea ce am simțit. Sublimă.“ Entuziasmat de descoperire, s-a grăbit să găsească un exemplar din *Matéria de Memória*, un alt succes al scriitorului din Rio. Numai că, de această dată, n-a mai avut cuvinte elogioase pentru Cony: „Greșeala este că autorul, influențat de revista *Senhor*, a prezentat gândirea femeii foarte asemănător cu cea a bărbatului în materie de pornografie.“ Pretențioasa, extravaganta judecată arăta că băiețandru citea *Senhor*, cea mai sofisticată publicație braziliană din acea vreme, dar avea abordări conservatoare precoce când se referea la tema sexualității. Micile sale recenzii literare dădeau impresia că citea cu un ochi îndreptat spre estetică și cu unul spre bunele moravuri. Considerații de genul „poezia sa conține cele mai degradante și perfect dispensabile aspecte ale moralei umane“ (când vorbea de cartea *Para Viver um Grande Amor* de Vinicius de Moraes) sau „brazilianul încă nu e suficient de matur pentru acest tip de lectură“ (referindu-se la piesa *Bonitinha, mas Ordinária* de Nelson Rodrigues) erau frecvente în însemnările sale. Despre Nelson Rodrigues a mai scris: „Se spune că e sclavul publicului, dar nu sunt de acord. S-a născut pentru acel tip de literatură, nu poporul îl obligă s-o scrie.“

În politică, comportamentul său nu era mai puțin lipsit de prejudecăți. Văzând filmul *Seana Vermelha*, inspirat de cartea omonimă a lui Jorge Amado, s-a plâns, referindu-se la carte ca fiind „ușor comunistă, evidențind exploatarea omului de către om“. De aici surpriza plăcută pe care a avut-o când a terminat de citit celălalt bestseller al scriitorului din Bahia. Spre deosebire de experiența cu Cony, era nerăbdător să termine *Gabriela, Cravo e Canela*: „Câtă naturalețe... Nici urmă de comunism în paginile sale. Mi-a plăcut mult.“ Îl considera pe Manuel Bandeira cel mai mare poet brazilian („fiindcă a lăsat deoparte aspectele murdare ale vieții, pentru stilul simplu și sobru“), îl detesta pe João Cabral de Melo Neto („am citit câteva versuri și am închis imediat cartea“) și mărturisea că nu-l înțelege pe Carlos Drummond de Andrade („are un stil abstract și confuz, ceea ce-i face poezia greu de interpretat“).

Primele simptome de idee fixă ce nu poate fi reprimată par să fie din perioada când avea treisprezece-paisprezece ani, o adevărată obsesie, ce nu avea să-l părăsească niciodată: să fie scriitor. După aproape jumătate de secol, consacrat ca unul dintre autorii cei mai citiți din toate timpurile, a dezvăluit, într-un paragraf din cartea sa *Zahir*, motivele care l-au dus la acest vis: